

SLÆDESPORTET

Nr. 54

Oktober 2022

18. årgang

Knud Rasmussen Selskabet

Indholdsfortegnelse

Professor Robert Petersen er død	373
Umiks nye religion.....	376
En Grønlands aften i Hundested	379
Niviaq Korneliussens ”Blomsterdalen”	381
Snehyttens Sange	383
Den arktiske arv – hvad kirkegården afslørede.....	385
Kirsten Hastrups forord til fra Grønland til Stillehavet.....	388
In memoriam Mikhail Sergejevitj Gorbatojov	389
Polar Litteratur.....	390

*I dette nummer af Slædesporet forsætter vi med at bringe artikler relateret til 5. Thule ekspedition. Vi har bl.a. en artikel af Kenn Harper canadisk historiker, forfatter og journalist ved inuit avisen Nunatsiaq News. Kenn Harper har skrevet en perlerække af artikler om 5. Thule ekspedition for denne avis og man gør klogt i at Google denne forfatter desangående (Prøv at søge på: Kenn Harper Nunatsiaq News Knud Rasmussen). Stor tak til Kenn Harper og ligeledes til Jan Færk for artiklen ”Mordet på Kåtsiåja” om bl.a. åndemaneren Kristian Poulsen. Et uopslideligt emne, jeg ikke havde troet der kunne findes mere nyt omkring. Endelig en hjertelig tak til jer alle sammen i Knud Rasmussen Selskabet. Uden jeres støtte var det hele umuligt.
Kilaasi*

Forside billede

Grønlandskort af kunstneren Per Kirkeby (1938-2018). Han var oprindelig geolog med speciale i arktisk kvartærgeologi. Interessen for Grønland beholdt han livet igennem. Hvilket tydeligt fremgår af bogen ”Per Kirkeby og Grønland - det hemmelige reservoir” af Anne-Birgitte Fonsmark, Per Kirkeby, Erik Steffensen & Ane Hejlskov Larsen Dette. Billede hvor han bruger et grønlandskort til at tegne på er fra dengang han stadig var geolog. Det er lavet medens han venter på flyforbindelse på Thule Thule Air Base.

De i artiklerne fremsatte synspunkter er forfatternes egne og dækker ikke nødvendigvis Knud Rasmussen Selskabets synspunkter.

Eftertryk af artikler kun med forfatterens tilladelse
Layout: Erik Fleischer

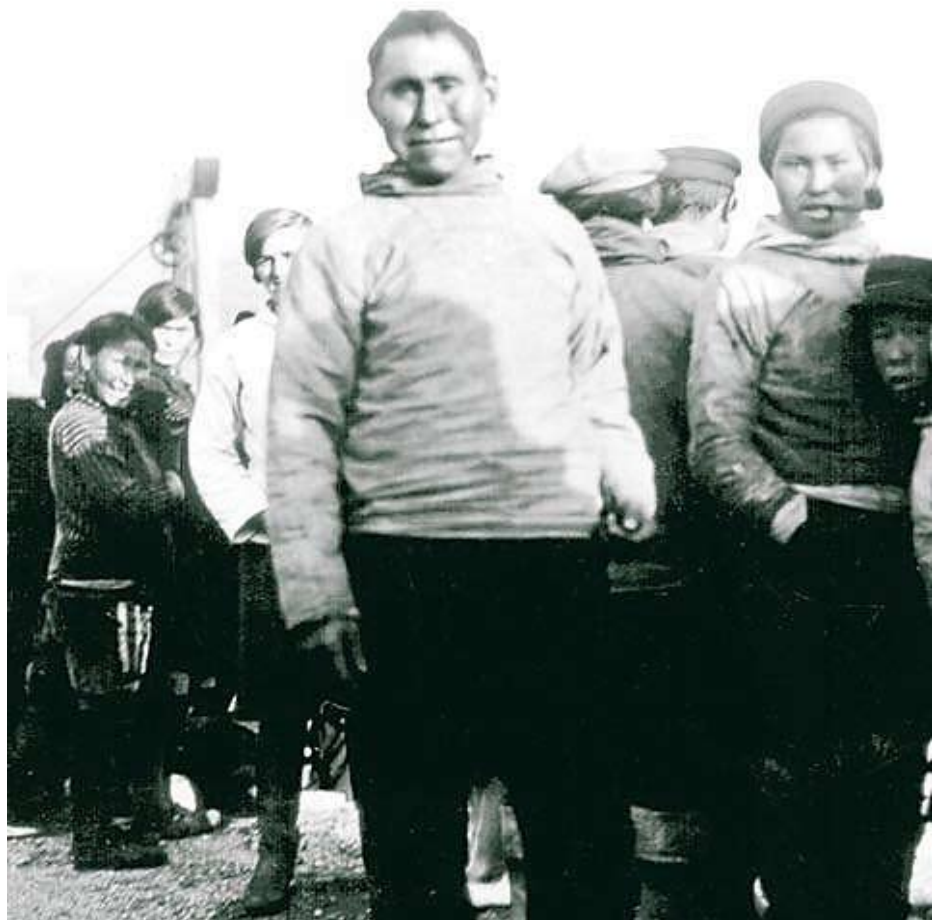
Mordet på Kâtsiâja

Af Jan Færk

En modfortælling til Knud Rasmussens fremstilling af Autdlârutât/Kristian Poulsen.

Baggrund: Omkring 1898 rejste Aut-

rejsen, som varede to år, dræbte han flere personer. Efter ankomsten til herrnhutstationen Friedrichsthal, som i mellemtiden var blevet til Frederiksdal, da den danske kirke overtog alle herrnhuternes missioner i 1900, blev det den

Chr. Poulsen

dlârutât med sine bopladsfæller som de sidste fra Sydøstgrønland mod Kap Farvel området syd for Nanortalik. På

danske præst Frederik Balle, der døbte og navngav Autdlârutât til Kristian Poulsen. Knud Rasmussen mødte Kristian

Poulsen første gang på den litterære ekspedition i 1904, og Knud Rasmussen blev hurtigt fascineret af Kristian Poulsens evne som fortæller og formidler af østgrønlandsk kultur og levevis før kristendommen. Kristian Poulsen blev også senere vejviser (kendtmand) på den 6. og 7. Thuleekspedition til Østgrønland, og man kan se ham sammen med Knud

Rosanguak Abelsen

Rasmussen i starten af filmen ”Palo’s brudefærd”. Senere, i 1952, blev Kristian Poulsen igen portrætteret af kateketen Kristen Pulsen fra Aappilattoq (en bygd i Kap Farvel området) i bogen Angakkoq Papik. Bogen gik lidt i glemme, men fik en stor udbredelse i 1970’erne i tiden op til hjemmestyret, som et eksempel på oprindelig grønlandsk identitet og levevis. Fortællingerne om of Kristian Poulsen

er både brugt som fortællinger om den oprindelige grønlandske kultur, men også som fortællinger om omvendelsen til kristendommen.

Denne fortælling om Autdlârutât og mordet på Kâtsiâja er fortalt af Kâtsiâja’s tipoldebarn Rosanguak Abelsen fra Nanortalik.

Da jeg som barn hørte om Kâtsiâja fra min mor og mormor, spurgte jeg, hvorfor jeg ikke selv var blevet døbt Kâtsiâja? Det var fordi østgrønlanderne dengang ikke var døbte folk. Historien om Kâtsiâja har jeg både fra min egen familie, og folk jeg har talt med, som var efterkommere af tidligere østgrønlandere, som drog med Autdlârutât fra Østkysten til Narsarmijit (dengang Herrnhutermisionen Friedrichsthal).

Kâtsiâja var angakoq og havde været i lære. Den dag, hun var færdiguddannet og klar til at virke som angakoq, blev hun vist frem for folket, som man skal gøre. Dette var i modsætning til Autdlârutât, som aldrig blev vist frem som angakoq, fordi han aldrig havde haft en mentor eller læremester. Autdlârutât mishandlede sin kone blandt andet ved at stikke hende med en kniv. Kâtsiâja prøvede at hjælpe hende med urtemedicin.

Både Autdlârutât og Kâtsiâja var med i den flok, der forlod Østkysten for at drage mod handelen og missionen i Sydvestgrønland. Kâtsiâja og de andre kvinder med børn var i konebåd, og Autdlârutât og de andre mænd i kajak. Autdlârutât’s søster fik børn, som døde, selvom Kâtsiâja prøvede at forhindre det med åndemaneri og urter. Der var blod på det lille spædbarn da det døde. Kât-

siâja havde selv to børn: Hun havde fået dem med en bror til Autdlârutât, selvom de ikke levede sammen, da Kâtsiâja var en meget selvstændig kvinde, der også selv tog på fangst fra kajak. Hun oplærte selv datteren Natserqartoq til angakoq, og hun lærte hende også, hvordan de kunne finde føde bl.a. tang, så de havde bedre muligheder for at overleve.

Autdlârutât dræbte Kâtsiâja bagfra med en harpun, måske på grund af jalousi over hun var angakoq, måske på grund af hendes børn, som hans bror var far til, levede. At dræbe bagfra er ellers tabu, da man er forsvarsløs. Kâtsiâjas børn blev efterladt, og de måtte selv forsøge at gå indtil deres kamikker var slidt helt op. Heldigvis fandt en fanger dem og bragte dem til herrnhutstationen ved Friedrichsthal. Man kaldte dem naulusut – dem der ikke har forstand på Gud. Ved dåben fik Natserqartoq navnet Rosine. De blev hos herrnhuterne indtil de rejste i 1900, og Rosine blev adopteret i en fangerfamilie og drengen blev ved en anden (nu nedlagt) bygd Pamiagdhluk. Kâtsiâja, som var en selvstændig og selv-forsørgende kvinde er blevet begravet Nunaatluq, hvor hun blev dræbt. Hendes grav på Østkysten er fotograferet, hvor hun er begravet med sin kajak.

Min oldemor Rosine, altså Kâtsiâjas datter fødte min mormor i 1908 i bygden Pamiagdhluk. Knud Rasmusen har besøgt min oldemor og talt med hende, da hun var datter af en kendt angakoq – Kâtsiâja. Min oldemor har også strikket en sweater til Knud Rasmussen. Hun beskrev ham som en fuldvoksen mand, der gik meget rundt. Om Autdlarutât sagde hun, at

hver gang han havde dræbt en person, skar han sig i panden.

Min oldemor fik medalje af kongen i 1921 fordi hun gjorde så meget for forældreløse børn og havde mange børn i pleje. Hun fik også et æresbevis, som jeg desværre selv kom til at klippe i, da jeg var barn.

Jeg har talt med et oldebarn til Autdlarutât og fortalt om Kâtsiâja, og han blev så glad over, der stadig levede efterkommere efter Kâtsiâja, at et barnebarn er blevet opkaldt efter min tipoldemor, og navnet således lever videre.

Forslag til yderligere læsning om Kristian Poulsen:

Knud Rasmussen: Under nordenvindens svøbe. Gyldendal 1906.

Knud Rasmussen: Inuit fortæller. Grønlandske sagn og myter bd. III. Bogan 1981.

H. Osterman: Knud Rasmussen's posthumous notes on the life and doings of the east Greenlanders in olden times. Meddelelser om Grønland bd. 109. Nr. 1. 1938.

Kristen Poulsen: Angakkoq Papik: qavanngarnitsat inuunerannik oqaluttuaq. Atuakkiorfik 1986.

Einar Lund Jensen, Kristine Raahauge, Hans Christian Gulløv: Kultur møder ved Kap Farvel. Museum Tusculanums Forlag 2012

Einar Lund Jensen: Rejsen til landets ende. Museum Tusculanums Forlag.

Claus Oreskov: Storebror og lillebror af bedste slags. Slædesporet 22 august 2009 6 årgang.

Umiks nye religion

En femte Thule-ekspeditionshistorie

Af Kenn Harper

En tur til Iglulik-området gav Mathiasen og Freuchen mulighed for at være de første udenforstående, der dokumenterede kristendommens komme til inuit på Melvillehalvøen. En profet, Umik, var ankommet med sin søn Nuqallaq fra Pond Inlet og bragte en version af kristendommen, der blev bekendtgjort der af en mand ved navn Akumalik, til befolkningen på halvøen. Mathiasen sagde, at konverteringen skete ”på et øjeblik”. Det var let at se, når man nærmede sig en lejr med nyomvendte kristne, fordi ”vi så en hvid klud på en pind uden for snehuset, og da vi ankom til stedet, blev vi overrasket over, at indbyggerne gav hånd til os; selv det mindste barn måtte gøre det.” Hver gang nogen ankom til eller forlod en bosættelse, samledes alle for at synge en salme, og der var hånds-rækning hele vejen rundt; Mathiasen kommenterede, at ”selv hundenes poter blev trykket.”

Profeten, Umik, var en liberal mand, der tillod polygami. Han tilbød at låne sin kone til Mathiasens gruppe under deres ophold – Mathiasen afslog høfligt tilbuddet.

Mathiasen mente, at Umiks nye religion var et modefænomen.. Han forudsagde, at dens popularitet ville være kortvarig: ”Hvis der ikke kommer forstærkninger i form af missionærer til denne nye ’religion’, hvis denne samling af halvt fordøjede eller ufordøjede maksimer

(Levergler) kan kaldes en religion, vil den formodentlig forsvinde lige så hurtigt, som den kom, da den ikke længere har nyhedens interesse.”

Umiks religion overlevede. Det var en rudimentær form for kristendom. Men der skulle gå mange år endnu, før uddannede missionærer ankom til distriktet.

Therkel Mathiasen og Peter Freuchen var de første mænd fra den femte Thule-ekspedition, der observerede de fysiske udslag af inuitternes omvendelse til kristendommen på Melville Peninsula. Umik, ledsaget af sin søn Nuqallaq, havde bragt sin ejendommelige version af kristendommen fra North Baffin i det tidlige forår 1922. Mathiasen beskrev ham som ”en ældre, intelligent mand”, der ”herskede fuldkomment der (Iglulik).”

De to danskere iagttog håndtryk, salmesangen og de hvide flag på pinde uden for snehusene, hvilket betød, at beboerne var kristne. Mathiasen bemærkede, at Umiks religion omfattede ”afholdelse fra arbejde om søndagen, at samles nu og da i et snehus og synge salmer, som han havde lært dem, og hvad mere er, jægerne skulle bringe deres bytte til ham, og han ville distribuere det.” Håndtryk strakte sig endda til at ryste hundenes poter i et nyankommen rejsendes hundehold. En indikation af det tætte forhold mellem inuit og menneskets bedste ven er, at hundene også bar krucifikser udskåret af træ!

Men hverken danskeren eller Knud Rasmussen selv – der aldrig mødte hverken Umik eller Nuqallaq – skrev om de overbevisninger, Umik bekendtgjorde, eller

omvendelsesritualet. Dette er en ejendommelig udeladelse for en ekspedition, hvis hovedmål var etnografi. Inuitterne var dygtige til at holde omvendelsesritualet væk fra udenforståendes nysgerrige

var man meget nøjeregnende med at overholde de gamle hedenske regler. Dette gjorde det svært, da vi havde brug for stor hjælp, og kvinderne kunne ikke sy rendyrskind, mens solen var ved at gå

Profeten Umik, der introducerede kristendommen til inuit i Iglulik og Melville-halvøen, fotograferet af Therkel Mathiassen

øjne. Akumalik og hans tilhængere havde haft tilsvarende succes i Pond Inlet. Antagelsen af den nye religion befriede inuit fra overholdelsen af en lang række tabuer, hvoraf mange var blevet meningsløse og blevet deres egen modsætning. Freuchen beskrev virkningerne af overholdelse af tabuerne: ”Oprindelig

ned. Var de gravide, kunne de ikke spise af den samme gryde som mændene og havde så mange regler, at livet var ekstremt svært for dem.”

Omvendelsesritualet blev kaldt siqqitirniq. Det var en åbenlys afvisning af visse former for adfærd, der havde været tabubelagt, og en parathed til modsat

adfærd. Mange tabuer havde centreret sig om mad, og siqqitirniq fokuserede på dette.

”De skar sælen op og tog tarmene, leveren, hjertet, øjnene og tungen ud og skar dem i små stykker (...). Vi fik alle et stykke kød,” mindedes ældste Rachel Uyarasuk mange årtier senere. ”Det gjorde vi, fordi alle de dele af sælen, hjertet og tarmen alle var dele af pittailiniq, tabuerne. De skulle ikke længere overholdes. Der ville ikke være nogen del af sælen, som folk skulle afholde sig fra at spise. Dette var ikke kun tilfældet for sæl, men også for alle andre dyr ...”

For nogle var konvertering kontroversiel. Tagornaq bemærkede om Auas datter, der lige havde født, at ”Aapaq er blevet kristen for at få noget at spise.”

Siqqitirniq befriede inuit fra et undertrykkende sæt vilkårlige tabuer, men bandt dem samtidig til et andet sæt overbevisninger, hvoraf det mest bemærkelsesværdige var forbuddet mod arbejde, herunder jagt, hver syvende dag. Siqqitirniq-ritualet blev praktiseret i Pond Inlet-området, ved Iglulik og Melville Peninsula og så langt sydpå som Repulse Bay.

Da Knud Rasmussen tilbragte sin første lange periode med shamanen Aua i hans lejr på Itibleriaq, var den gamle mand en anerkendt angakkuq (åndemaner) og holdt sig til den gamle tro. Det betød, at der var mange ting, han ikke ville diskutere med etnologen. ”En trofast ånds tryllekunstner,” indså Rasmussen, ”kan ikke afsløre sit livs hemmeligheder uden at svække sit forhold til det overnaturlige.” Men da Rasmussen besøgte ham

igen i en længere periode et år senere, havde Aua konverteret og var meget mere imødekomende.

Umik havde set frem til omvendelsen af Aua som en særlig udfordring. Men det ser ud til, at da den gamle mand endelig besluttede at konvertere, i efteråret 1922, spillede Umik ingen direkte rolle i det. Rasmussen skrev, at Aua ”mødte nogle familier fra Aivilik-stammen under sit ophold i Repulse Bay, der holdt bøn-nemøder i en iglo.” Et andet sted skrev

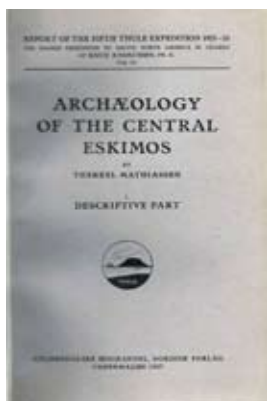
Therkel Mathiassen

Mathiassen, at Aua forlod sin gamle tro og omvendte sig, ”efter at hans ældste søn (Nataq) havde drømt, at det var den sande tro.”

Nye overbevisninger krævede, at et andet nyt ord blev tilføjet til inuit-ordforrådet. De, der havde deltaget i siqqitirniq og var blevet kristne, blev nu omtalt som

majulajuit – løst fortolket som dem, der ønsker at komme i himlen; entalsformen er majulajuq. Rasmussen bruger ordet sparsomt i flertal grønlandsk stavemåde, som majulasut, og glosserer det som ”de, der kravler opad, som tegn på, at de allerede havde opgivet fodfæstet på jorden og kun søgte at finde frigørelse fra den eksistens, de var født til.” Jacob Olsen bruger i sin grønlandske publikation om ekspeditionen ordet majulassunik – den nominative flertalsform ville være majulasut. Disse er varianter af majuaqtuq (i nogle dialekter, majurartuq), et ord, der generelt er formet som ”klatre”. Faktisk betyder det bevægelse fra et lavere til et højere sted. I den forstand kan det ses i modsætning til siqqiturtuq (den verbale form for siqqitirniq), som betegnede en overgang fra en højere til en lavere overflade, måske en ydmygelse af sig selv for Gud. Det modsatte, majulajuq, betegnede den opstigning mod himlen, der fulgte.

Den hurtige hendøen af Umiks religion, som Mathiassen havde forudsagt, kom ikke til at ske.

En Grønlands aften i Hundested

Af Jacob Motzfeldt Kyed og Claus Oreskov. Næstformand og formand i Knud Rasmussen Selskabet

7. juni fejrede vi Knud Rasmussens fødselsdag i Hundested, Danmark med sang, trommedans og foredrag om 5. Thule ekspedition.

Mellem to verdener

Knud Rasmussen oplevede sig selv som formidleren mellem 2 verdener, den europæiske og den grønlandske. Gennem foredrag og bøger arbejdede han utrætteligt for at formidle viden om Grønland og grønlandsk kultur til danskerne og videre ud i verden. På hans tid var forskellene i erhverv og kulturer mellem Europa og Grønland meget store og slet ikke som i dag.

Astrig Lynge og Knud Michelsen

Knud Rasmussen Selskabet følger samme vej

Vi arbejder videre på samme måde i Knud Rasmussen Selskabet, idet vi formidler så meget vi kan om Grønland og alle de arktiske kulturer her i Danmark. Aftenen blev indledt af Museumsinspektør ved Knud Rasmussens Hus, Søren la Cour Jensen, der talte om de aktuelle aktiviteter og udstillingen i Knud Rasmussens Hus.

Kassaaluk Qaavigaq

Knud Rasmussen blev den han var takket være det grønlandske sprog og de muligheder der findes i sproget. Knud Rasmussen Selskabet sørger derfor altid for, at det grønlandske sprog tales på fødselsdagen f.eks. som introduktion til aftenens festligheder. Og så gør det ikke så meget, at der kun er få der forstår det. Der blev også sunget på grønlandsk af Hundestedes eget grønlandskor.

Hundestedes eget Grønlands kor

I Ålborg har de Arsarnerit, i Århus Anigaaq, København det internationale kendte Aavaat, men i Hundested har de Akuttat, et klassisk kor der indtager en helt særlig position. Koret blev stiftet i 2004 af Poul Ringsted og har siden bestået af etnisk danske med et særligt forhold til Grønland.

I dag står koret som et lokalt fyrtårn – ikke bare i korsang, men i grønlandsk korsang. Poul Ringsted, som nu er gået på ”pension”, har fortjent mødt anerkendelse for sit årelange bidrag til korsangen. Han har ikke modtaget allehånde ordener, ærestitler eller priser – men leder og dirigerer fuldt på højde med anerkendte kor.

Korets kvalitetsniveau, som han ikke bare har sikret men konstant påvirket, har gennem tiden tiltrukket en masse af Hundestedes ambitiøse pensionister i løbet af de mange år det har virket.

5. Thule ekspedition

Kununguak var selv den der startede traditionen med at holde et foredrag om Arktis på hans fødselsdag. Når vi fejrer hans fødselsdag er det en forsættelse af

Astrid Lynge og Kassaaluk Qaavigaq

denne tradition.

I år var foredragsholderen Knud Michelsen, barnebarn af Knud Rasmussens søster, og forfatter til flere bøger om Knud Rasmussen.

Emnet var 5. Thule ekspedition til arktisk Canada, Alaska og Rusland og dermed foredragsholderens nyeste bog ”Rejsen til det oprindelige Folk”.

Knud Michelsen forstod at aktualisere 5. Thule ekspeditions opdagelser af en fælles inuit kultur med nutidens inuit samarbejde.

Uventet besøg

Multikunstneren Kassaaluk Qaavigaq fra gamle Thule og Qaanaaq dukkede uventet op, og hun havde en overraskelse med – den grønlandske tromme. Det blev til et uforglemmeligt møde med en uforfalsket grønlandsk dramatisk kunstform, de færreste havde hørt før. Mange af os tænkte på, at denne trommesangs tradition var den samme som Knud Rasmussen oplevede, da han første gang kom til Avanersuaq i 1902. Kassaaluk sang også en fødselsdags sang hun selv har komponeret. Ligesom hun fortalte lidt om sprogets vilkår i dagens Avanersuaq, det skete på både grønlandsk, inuktun og dansk.

En meget æret gæst

Den kendte politiker Augo Lynges datter, Astrid Lyng Larsen, deltog i fejringen af Knud Rasmussen som så mange gange før. Vi kan ikke undvære hende til disse arrangementer, hvor hun på sin egen stille måde kaster glans over begivenheden. Astrid er en produktiv forfatter og har nu to nye manuskripter klar om hendes barndoms Grønland (på grønlandsk og dansk).

Laksemadder med mere

Som altid var der hjemmesmurte laksemadder og masser af socialt samvær. Snakken gik højt og kontakter blev knyttet. Mange spurgte, om vi ikke kunne arrangere flere arktiske kulturelle arrangementer – det vil vi gerne.

Niviaq Korneliussens ”Blomsterdalen”

Af Claus Oreskov

Endelig en bog med spænding til sidste side, læseren rives med af forfatterens smittende optagethed af historien hun fortæller os.

Det er en grum kontrastfyldt historie om livsmuligheder der forpasses, bl.a. på grund af alt det man ikke taler om f.eks. selvmord blandt unge i Grønland.

Samtidig får vi også meget andet med i historien f.eks. om familieliv, søskende relationer og ikke mindst generationsrelationer, kærlighed og omsorg.

De tabuiserede selvmord er bogens hovedtema der udspiller sig sammen med hovedpersonens personlige livsudfoldelser på godt og ondt.

Den navnløse fortæller er en ung grønlandsk kvinde, der selv oplever de mange ungdomsselv mord tæt på. Ligesom hun oplever omgivelsernes magtesløshed og angst for at debattere tragedien.

Selv mordene er blevet en del af Grønlands kultur, selvom de historisk set er et nyt fænomen.

Romanens personer

Personerne repræsenterer i de fleste tilfælde menneskeskæbner der kunne ombyttes med andre i tilsvarende situationer. Forstået på den måde, at deres sociale situation gør dem til bestemte persontyper.

Efter min opfattelse indebærer det, at læseren får et godt indblik i selvmords problematikken og hvor udbredt fortrængningerne af de samme er m.a.o. hvis forudsætningerne er der og en eller flere negative tilfældigheder opstår, så har

vi en selvmordskandidat.

Hovedpersonen og hendes kæreste er ganske vidst lesbiske men det er ikke mere ualmindeligt end at hvis man fandt andre lesbiske i samme situation kunne de ombyttes med hinanden.

De samme gælder for de fleste danskere fortælleren møder under sit studieophold i Danmark. Deres klichéfylde adfærd og i virkeligheden fordomsfulde meninger om grønlandere gør dem til repræsen-

Bedstemorens personlighed træder frem gennem hendes relationer til fortælleren og i hendes vilje til at være sig selv. Nava med hjernetumoren er bare uden for mental rækkevidde og om nogen er hun helt sin egen.

Bogens handling skrider frem gennem hurtigt skiftende stemninger og spændingsmættede optrin. Når fortælleren er inde på kirkegården i blomsterdalen, er det frem for alt stemningerne der for-

tæller os noget om det hun ser og hvordan hun fortolker sine oplevelser.

Ikke uden humor

Alvoren og det absurde til trods fremstår romanen også flere steder humoristisk. Man kan vel sige en sort humor, som vi kender helt til-

bage fra de grøn-

landske myter og sagn. En trodsig kulturbærende humor, der har været med til, at man overlevede de barske situationer heroppe gennem årtusinder.

Afmagt og personopløsning

I sidste del af bogen går fortællerens personlighed gradvis i opløsning og verden fremstår absurd for hende. Hun oplever mere og mere sig selv som ekskluderede. Lige meget hvor hun vender sig hen, er der en uoverstigelig mur af forhindringer, nogle håndgribelige, andre

Niviaq Korneliussen

tanter for os alle.

Enhver social kategori har sine egne indbyggede forskrifter for adfærd og det gælder også for de hjemløse fortællere som vi lever blandt i bogens sidste del. Et særligt gadesprog hersker og forfatteren har ramt det lige på kornet.

I bogen er der to personligheder der unddrager sig det typiske og dermed ombyttelige, fortællerens bedstemor og den fandenivoldske Nava.

tilfældige. I denne situation reagerer hun selv fornuftsstridigt og det er symptomatisk, at hun går i spænd med Nava med hjernetumoren. Navas fysiske belastninger betegner fortællerens personlighedsforstyrrelser, de to er næsten blevet til en, men så skiller fortælleren sig ud i en pludselig ikke overraskende handling – selvmordet.

Afslutningen betyder ikke, at selvmordet var uundgåeligt tværtimod kunne det være undgået ved en forebyggende indsats eller omgivelsernes indgriben. Her er vi ved bogens sociale og politiske anklage, som er henvendt til alle ansvarlige politikere, beslutningstagere, så vel som enhver anstændig borger – os alle sammen.

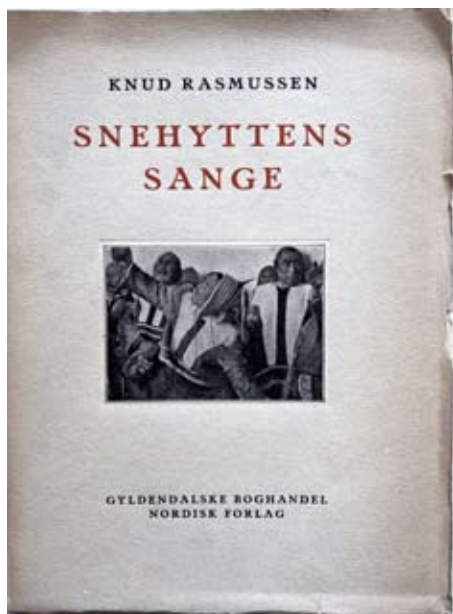
Niviaq Korneliussen født den 27. januar 1990 i Nanortalik, Grønland og bor i Nuuk. Hendes debutroman "Homo sapienne" er fra 2014 og havde tema omkring LGBT og Grønland. Romanen var skrevet på grønlandsk og genskrevet på dansk af forfatter selv. Niviaq Korneliussen udgav romanen "Blomsterdalen", på grønlandsk "Naasuliardarpi", i 2020. Romanen, der handler om selvmord blandt grønlandske unge, vandt Nordisk Råds litteraturpris i 2021. Bogen blev nomineret til Politikens Litteraturpris 2020 og Montanas Litteraturpris 2020.

Snehyttens Sange

Af Erik Winther

Knud Rasmussen udlevede sine egne digterdrømme gennem gengivelsen af de eskimoiske sange og digte.

Det var ham magtpåliggende at vise verden den kunstneriske side ved de mange forskellige sange og digte, han gennem årene havde samlet over det meste af Arktis.

I bogen "Snehyttens Sange" præsenterede han disse sange og digte med kommentarer. Måske opfattede man de oprindelige folk i Arktis som primitive, men påpeger Knud Rasmussen igen og igen, deres sangskat er forfinet kunst. Han siger det ikke men det står med stort mellem linjerne, at den eskimoiske digtning på enhver måde kan måle sig med det bedste af europæisk ditto.

”Snehyttens Sange” er mærkelig nok en af Knud Rasmussens mest oversete bøger. Hvordan den blev modtaget i 1930 da den udkom ved jeg ikke, men i dag omtales den aldrig. Det er meget ærgerligt, fordi vi gennem dette udvalg får meget at vide om Knud Rasmussens egne prioriteter og derigennem få stiftet kendskab til en lang række af arktiske kulturer.

Hovedvægten er på sange og digte fra Alaska og Canada, så denne lille bog er faktisk en del af litteraturen omkring 5. Thule ekspedition.

Knud Rasmussen beskriver en sangfest hos Moskusoksefolket, der efter hans mening var de bedste sangere han nogensinde havde truffet. Sangene blev fremført gennem vekslende kor og flere stemmer og danse. Dertil kom særlige danse dragter og hele dette scenarie var uadskilligt fra ordene. At tage sangene ud af dette miljø og fastfryse dem i døde bogstaver, var Knud Rasmussen smertelig klar over og han advarer læserne om denne forskel mellem tekst og performance.

Den arktiske arv – hvad kirkegården afslørede

Tveje Merløse Kirke, der er beliggende i landsbyen Tveje Merløse ca. 3 kilometer syd for Holbæk, gemmer på et stykke arktisk historie som de færreste er klar over. Nærmer man sig udkanten af muren, helt mod syd, som Slædesporets udsendte Lisbeth Bundgaard gjorde her for nylig, ser man et ejendommeligt

Fotograf: Lisbeth Bundgaard

mindesmærke. Ejendommeligt fordi det netop ikke er en grav men et minde over en person hvis grav ingen kender. Personen er ingen ringere end Niels Peter Høgen-Hagen. Han blev født 1877 og omkom som deltager på Danmarks ekspeditionen til Østgrønland november 1907. Man fandt aldrig liget af den omkomne løjtnant og ekspeditionsdeltager til trods for flere efterforskninger,

beskrevet af Vagn Lundbye i bogen ”Omkom 79 Fjordens-ekspeditionen Tragedien på Danmark-ekspeditionen 1906-08”. Familien til Niels Peter Høgen-Hagen ønskede at mindes ham på en smuk og enkel hvid plade af grønlandsk marmor på kirkegårdsvæggen.

Som bekendt var der 3 ekspeditionsdeltagere der omkom på samme tur under Danmarks-ekspeditionen nemlig:

Ekspeditions lederen Ludvig Mylius-Erichsen, ekspeditions deltager Niels Peter Høgen-Hagen og Knud Rasmussens barndoms ven ekspeditions deltager Nikolaj Isak Jørgen Brønlund.

Jørgen Brønlund var den sidste der døde, men forinden skrev han en kort meddelelse om de andre omkomne, inden han selv bukkede under for kulde og sult: ”de andres lig findes midt i fjorden foran bræ (omtrent 2 ½ mil) Hagen døde 15 november og Mylius omtrent 10 dage efter.”

På det Kongelige Bibliotek opbevarer man Niels Peter Høgen-Hagens to dagbøger fra Danmarks-ekspeditionen. De er ført frem til den dag, hvor han sammen med Ludvig Mylius-Erichsen og Jørgen Brønlund begiver sig nord på mod deres skæbnesvangre død.

Erindringer fra Thule/Avanersuaq

Af Claus Oreskov

Thules handel station blev af Knud Rasmussens bo solgt til den danske stat. Nogle gamle erindringer fra Thule hvirvler op i hvad der egentlig gik for sig ved overdragelsen til staten.

Inuutersuaq Ulloriaq genkalder sig minder om Peter Freuchen og Knud Rasmussen.

Inuutersuaq Ulloriaq var lillebror til Peter Freuchens kone Navarana og dermed Petersuaqs svigerbror.

I 1983 berettede han til avisen Atuagagdliutit nogle erindringer om Peter Freuchen.

”Han var meget menneskelig, og han levede helt som os Thule-boere, fortalte han. Pitak ville f.eks. ikke gå i europæisk undertøj men gik altid med undertøje af alskind og ville ikke gå med underbukser.

Hans ungdomserindringer er oversat til grønlandsk (Min Grønlandske Ungdom), og det var en stor overraskelse for os at høre, at Pitak i det hele taget skrev bøger. Knud Rasmussen interviewede mange gange de gamle mennesker, men vi så aldrig Pitak udspørge nogen. Han levede blot stille og roligt som os andre med sin kone. Jeg var meget imponeret over, at han kunne fortælle om vores historie og livsform på næsten alle planer.”

Philip Lauritzen spørger: ””Kendte du også Knud Rasmussen?

”Jeg mødte ham flere gange som barn og boede hos ham. Han var meget, meget respekteret af fangerne, og han var kendt som en mand, der altid holdt sit ord.”

Jeg undrede mig såre

Interviewet er en del af et temanummer Atuagagdliutit havde om Thule/Avanersuaq 30 marts 1983. En af artiklerne ”Vore forfædre viste os, hvordan man skal leve” fik mig til at rejse ørene i forbavselse. Det er igen Inuutersuaq Ulloriaq der udspørges af Philip Lauritzen, denne gang om da Thule kom ind under Danmark:

” Du sad i fangerrådet, da distriktet i

1937 blev en del af kolonien Grønland og dermed kom officielt ind under Danmark?

” Knud Rasmussen var død, men de regler og bestemmelser, han havde lavet sammen med fangerrådet, fungerede stadig (Thule loven). Pludselig en dag fik vi at vide, at vi var kommet ind under det danske kongerige, og at Danmark overtog driften af Knud Rasmussens og Peter Freuchens handelsstation i Uummannaq — handelsstationen Thule, som de kaldte den.”

”Blev fangerrådet ikke spurgt først?”

”Nej, det mener jeg ikke. Vi fik bare besked på, at det var sket, og at man var gået væk fra Knud Rasmussens folk.”

”Opfattede I ikke jeres land som jeres eget?”

”Jo.”

”Hvordan var det pludselig at komme ind under Danmark?”

”I begyndelsen mærkede vi ingen forskel. Men da kongeriget havde overtaget forsyningspligten, opdagede vi efterhånden, at kvaliteten på varerne i butikkerne blev dårligere. Knud Rasmussen havde jo levet som os andre. Han rejste sammen med fangerne, og han vidste godt, hvad de havde brug for. Han indkøbte kun den allerbedste kvalitet. F.eks. var hans slædemeder meget stærke, og han havde forskellige meder alt efter årstiden. Kongerigets meder var meget dårligere. De var svære at køre med og de blev meget hurtigt slidt op.”

Thule loven

I 1927 blev der oprettet et fangerråd blandt befolkningen i Thule/Avanersuaq. Baggrunden for oprettelsen af

fangerrådet, var et ønske om at bevare fællesskabet og fangerkulturen i en brydningstid. Fangerådet var en politisk (lovgivende) og retslig (dømmende) myndighed i samfundet.

Alle folkestammens medlemmer kaldtes under et samfundet og samfundet var repræsenteret gennem fangerrådet.

I tilknytning hertil indstiftede man Thule loven. Knud Rasmussen hjalp til på forskellige måder. Han indsamlede mundtlige overleveringer om sædvaner og praksisser, der kunne danne grundlaget for en egentlig lovgivning i Thule. Knud

Inuutersuaq Ulloriaq 1978. Foto Finn Johannessen

udarbejdede en skitse, som befolkningen gennemdiskuterede. De der ikke kunne læse, fik dokumentet læst højt. Man rettede hist og pist og til sidst fik man en jurist til at finpudse resultatet. Herefter blev det ændrede udkast igen fremlagt

for fangerrådet til godkendelse.

På Knud Rasmussens 50-års fødselsdag den 7. juni 1929 trådte Thule loven i kraft, så denne dag er egentlig inughuits grundlovsdag.

Thule loven blev af mange betragtet som en provokation af den højhedsret over hele Grønland, den danske stat ensidig havde tillagt sig i 1921.

Inuutersuaq Ulloriaq huskede forkert

Vedrørende overdragelsen af handelsstationen i Thule til den danske stat huskede Inuutersuaq Ulloriaq åbenbart forkert. Indholdet af en aftale mellem den danske stat og fangerådet var blevet diskuteret i fangerrådet, som kan ses af protokollen fra et møde i august 1934.

Fangerådet kunne godt gå med til en overdragelse til staten af handelsstationen, idet man dog udtrykkelig ønskede tilføjet, at man forventede, at distriktet vedblivende blev styret som et særskilt distrikt med hensyntagen til de særlige forhold, og at der ikke skete nogen ændring i nugældende love og sædvanemæssige regler, uden at fangerrådets erklæring var indhentet. Forbeholdene blev yderligere fremhævet ved 2. afdeling af rådets møde nogle få dage senere.

Thules særstilling som koloni

I modsætning til resten af Grønland havde befolkningen i Thule et repræsentativt organ til at varetage deres interesser og dette påvirkede mærkbart vilkårene hvor under den danske stat overtog Thules handelsstation.

Det blev ingen stats overtagelse af distriktet, men en overdragelse af begræn-

sele rettigheder til staten på nærmere anskueliggjorde vilkår. Som det eneste sted i Grønland, hvilede den danske stats tilstedeværelse som kolonimagt i inughuits (Thule befolkningen) territorium på et udtrykkeligt, aftaleretligt grundlag.

Læsning til natbordet:

Atuagagdliutit (tema nummer om Thule/Avanersuaq) 30 marts 1983.

Jens Brøsted "Da staten kom til Thule".

Kronik i Politiken 1. august 1987.

Rolf Gilberg "Et slag for Thule-loven".

Kronik i Politiken 7. juni 1979.

Peter Freuchen: "Min grønlandske Ungdom".

Hjertets boplads har mange navne

Historisk og på grønlandsk hedder inughuits berømte gamle boplads Uummanaq, opkaldt efter det karakteristiske fjeld. Da Knud Rasmussen sammen med Peter Freuchen i 1910 åbnede handelsstation i Uummanaq, blev stedet døbt Thule en gammel europæiske betegnelse for landet længst mod nord.

På et tidspunkt gav man distriktet på dansk navnet Dundas, og det navn bruges i dag om den nedlagte boplads.

I 1953 blev bopladsen Uummanaq/Thule flyttet til en helt ny by på den velkendte fangstplads Qaanaaq mod nord. Tilbage blev navnene Dundas og Thule Air Base. Men navnet Thule blev også taget med til Qaanaaq.

Imidlertid blev kommunens officielle navn Avanersuup Kommunia - landet mod det høje nord.

Kirsten Hastrups forord til fra Grønland til Stillehavet

Af Claus Oreskov

En stor tak til forlaget Lindhardt og Ringhof for genudgivelse af Knud Rasmussens "Fra Grønland til Stillehavet" som handler om 5. Thule ekspedition.

Det er en ny pragtudgave vi har for os, og med mange nye fotos (og en enkelt smutter med person fra Østgrønland, som vi får at vide er fra Canada).

Jeg vil sige lidt om forordet af antropolog Kirsten Hastrup. Dette forord rummer meget godt og fine analyser og desværre også en del forvrængede og forvirrede synspunkter. Det er det sidste jeg vil omtale her!

Kirsten Hastrup forvilder sig ind i begreberne eskimo og inuit, som hun udreder meget hæderligt, men fordrejet. Hun forstår å b e n b a r t

ikke at begrebet inuit har skiftet betydning over tid og sted. Ligesom det langt fra er alle der er krænkede over ordet "eskimo". Hun henholder sig til ICC's vedtagelse af fællesbetegnelsen inuit, åbenbart uden at vide at Alaska i sin tid stemte imod!

Imidlertid fører hun ukritisk et nyt billede af Knud Rasmussen frem, som enhver trænet etnograf med det samme ville have gennemskuet som "politisk

identitet”. Men ikke Hastrup for hun skriver at en nutidige efterkommer af Qaavigarsuaq har fortalt at det var Qaavigarsuaq og ikke Knud Rasmussen der var den store, slædekører, og det var ham der havde bragt de mange fortællinger hjem. Her benytter hun sig behændigt af det man kunne kalde en anekdotisk bevisførelse. En anmelder ved Politiken tager tråden op, og nu er det, som Hastrup antydede, en kendsgerning.

Heldigvis har vi Qaavigarsuaqs eget udsagn om Knud Rasmussen som slædekusk: ”Fra sine ganske unge dage elskede han (Knud Rasmussen) hunde og slæderejser. Hans mange farlige oplevelser under opdagelsesrejserne svækkede aldrig denne glæde. Han havde altid førsteklasses hunde, men kunne være ret hård ved genstridige hunde. Vi, som dengang var ganske unge, blev straks smittet af hans rejseglæde” (Knud en uforglemmelig rejsekammerat” i ”Knud Rasmussen” red Jørgen Fleischer. Det grønlandske Forlag, Godthåb 1960.

Der var mange deltagere med på 5. Thule ekspedition og nogle af dem var ikke vant til at køre med hundeslæde, men de fik et 3 ugers kursus af Peter Freuchen ude på isen. De som var trænede hundekuske, kørte alene selv og sammen med hinanden alt efter opgaverne. Det siger nærmest sig selv!

Herud over skriver hun noget vrøvl om at Uummannaq fjeldet i Thule er hjerteformet og det må være fordi hun forveksler det med Uummannaq i Vestgrønland.

Jeg må indrømme, at jeg gerne havde undværet dette forord.

*Sørgende ved Gorbatsjovs kiste
I baggrunden ses æresgarden*

In memoriam Mikhail Sergejevitj Gorbatsjov

Af Erik Winther

30. august 2022 døde tidligere præsident for Sovjetunionen Mikhail Gorbatsjov 92 år gammel.

Her ved Gorbatsjovs død, vil jeg minde om hans berømte Murmansk tale der udkom på dansk og bl.a. havde følgende punkter:

1. Oprettelse af en atomfri zone i Nord-europa
2. Organisation af fredeligt samarbejde om rationel udnyttelse af resurserne i nordområderne.
3. Hjælpe den videnskabelige forskning i Arktis
4. Miljøbeskyttelsesforanstaltninger
5. Åbningen af Nordsøvejen med sovjetiske isbrydere for passage af udenlandske skibe med ret til at anløbe sovjetiske havne.
6. Mere fokus på de arktiske urfolks livs situationer og rettigheder.

ALT det har politikere i alle de arktiske lande glemt i dag!!!

KNUD RASMUSSEN SELSKABET

Bestyrelse:

FORMAND

CLAUS ORESKOV

30722576 • kilaasi.oreskov@gmail.com

NÆSTFORMAND

JACOB MOTZFELDT KYED

53535025 • jkyed@hotmail.com

KASSERER

NANCY PEDERSEN

40307409 • nancypedersen@live.dk

SEKRETÆR

BIRTE HAAGEN

30528235 • tinok.birte@email.dk

BESTYRELSESMEDELMEM

ERIK FLEISCHER ("BARN")

40797921 • barn.fleischer@gmail.com

SUPPLEANTER

JYTTE BLOCH-KELSEN

45819695 • jytte-bloch-kelsen@privat.dk

NAJA MIKKELSEN

nm@geus.dk

KNUD MICHELSEN

39627781 • knud@michelsen.mail.dk

Redaktionen af Slædesporet

– udgøres af bestyrelsen med

Claus Oreskov

som ansvarshavende redaktør.

Alle henvendelser vedr. udgivelsen

bedes rettet til redaktøren

info@infor.dk

ISSN 1603-9246

WWW.KRH.DK

Polar litteratur

Tegneserie som litteratur er en sjælden ting og denne bog har format både som tegneserie og litteratur. Forfatteren Mats Johansson har begået flere af slagsen og nu har han præsteret at grave sine samiske rødder frem og genfortalt i billeder hvad han fandt frem til. I "När Vi Var Samer" går forfatteren på opdagelse i familie hemmelighederne – hvorfor har man fortrængt at familien er samisk? Bogen er både en fængslende slægtskrønike og en skildring af det samiske folks historie, fra Samelands (Sápmi) opdukken i de nordlige dele af Sverige til svenskerne koloniserer området sydfra og med forskellige strategier tvang samerne til at passe ind i et stadigt foranderligt Sverige. Familiens uvidenhed om deres skovsamiske arv viser sig at være resultatet af en bevidst politik, der blev ført langt ind i det 20. århundrede. Samtidig med, at fjeld samerne blev tildelt den nedværdigende rolle som eksotisk oprindelig befolkning, skulle skovsamerne slettes som kulturel gruppe for at give plads til svenske nybyggere og skovdrift.

